

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

CENTER STAREJŠIH OBČANOV LUCIJA

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

- ▶ **Tip lokacije:** center starejših (v nadaljevanju: Center)
- ▶ **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** Starejši. Osebe z diagnozo starostne demence.
- ▶ **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** kapaciteta centra je 164 postelj ter institucionalno varstvo v oskrbovanih stanovanjih je 30 postelj¹. Kapaciteta oddelka s povečano pozornostjo (OPP) je 39 postelj².

Potek obiska in priprava poročila:

- ▶ Obisk je bil **nenajavljen** in **opravljen 14. 6. 2012**.
- ▶ **Skupina za obisk:** tri predstavnice Varuha (svetnica, svetovalka, pripravnica) ter predstavnica nevladne organizacije (Inštituta Primus).
- ▶ **Vsebina obiska:** uvodni razgovor z direktorico in strokovno direktorico, kasneje se je obisku pridružila habilitatorica. Sledil je ogled prostorov, pregled dokumentacije in razgovor s stanovalci ter zaključni razgovor.

¹ Na dan našega obiska je bilo v Centru nameščenih 163 stanovalcev.

² V času našega obiska so bile vse postelje zasedene.

► **Poročanje:** predhodno poročilo o obisku je bilo poslano zavodu 3. 8. 2012. Odgovor Doma smo prejeli 20. 8. 2012, torej 17. dan po odpremi, ki smo upoštevali pri pripravi končnega poročila. Končno poročilo o obisku je bilo 26. 10. 2012 v vednost posredovano Domu in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju: MDDSZEM) skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči svoja stališča in morebitne ukrepe; tozadevni odgovor smo s strani MDDSZEM prejeli 21. 10. 2013, torej 360. dan po odpremi.

► **DPM je posebej pohvalil**

- skupne prostore Centra in zunanji vrt, ki so zelo lepo urejeni,
- hiter odziv bolničarja na klicni zvonec,
- čistočo oddelka, tako sob kot sanitarij in skupnih prostorov,
- dosledno uporabo beleženja pritožb, pripomb in ugovorov s pomočjo računalniške evidence, saj je tako zagotovljena preglednost in sledljivost postopka reševanja pritožb.

DPM: predlagamo, da Center redno meri temperaturo in vlažnost v sobah in na hodnikih ter upošteva počutje stanovalcev in temu prilagodi hlajenje prostorov.³

CENTER: temperatura v sobah in pritličju je vzdrževana s pomočjo klimatskih naprav, ki se nahajajo v vseh prostorih. Temperatura v avli Centra se v času, ko odhajajo uporabniki na vrt in ko se vračajo v Center, nekoliko dvigne zaradi vdora toplega zraka skozi vrata, ki ostanejo odprta. Za zapiranje vrat skrbijo zaposleni, ker gibalno ovirani uporabniki sami ne zmorejo tega opravila. Ker so vrata protipožarna, Center ne more vgraditi patenta za zapiranje. Poskušali so že z zniževanjem temperature v avli, vendar je uporabnike, ki hodijo na vrt in sedijo le v avli in lokalu, zeblo. Center v sobah višino temperature prilagaja počutju in upošteva želje uporabnikov.

DPM: predlagamo, da Center dosledno preverja ali klicni sistem deluje oziroma da preveri vse zvonce v stavbi in nedelujoče popravi. Ker je zaposlena, ki je sprožila klic imela kar nekaj težav pri uporabi klicnega zvonca, se nam postavlja tudi vprašanje ali stanovalci dejansko znajo uporabljati sistem klicnih zvoncev. Centru zato predlagamo, da ob sprejemu stanovalcem pojasni, kako sistem klicnih zvoncev deluje in nato tudi sproti preverja ali stanovalci klicne zvonce (še) znajo uporabljati.⁴

CENTER: glede uporabe klicnega zvonca je Center pojasnil, da se vsak uporabnik Centra ob sprejemu seznanj z delovanjem vseh naprav, ki jih bo uporabljal v času bivanja v Centru. Ker oseba z demenco težko sledi navodilom oziroma si ne zapomni razlage, kako priklicati zaposlene, ko potrebuje pomoč je Center v vse sobe in kopalnice namestil obe možnosti klica - vlečne vrvce in dodatno velik rdeč gumb, ki se nahaja v sobi in v kopalnici. Center bo po priporočilu Varuha preverjal tudi kdo od uporabnikov je še sposoben napravo uporabljati. Pri uporabnikih, ki klicnega zvonca niso sposobni uporabljati pa Center že izvaja pogostejše obhode.

³ Hodniki oddelka so široki, večnamenski prostori večje kvadrature. Sobe so prostorne, standardno opremljene, pohištvo je novo. Sobe lahko stanovalci opremijo tudi z lastnim pohištvom. Vsaka soba ima klimo, klimatizirani so tudi skupni prostori. Kljub temu smo imeli občutek, da je v Centru dokaj vroče (predvsem v pritličju).

⁴ V času obiska smo preizkusili klicni sistem, vendar v sobi številka 11, kjer smo ga preizkusili in kjer je bil nepomični stanovalec, ni deloval nobeden od obeh klicnih zvončkov.

DPM: predlagamo, da Center v prihodnje skrbno preverja ali je čaj primerne temperature.⁵

CENTER: pojasnjuje, da bo gospodinja vsako jutro preverjala temperaturo čaja.

DPM: predlagamo, da Center v primeru stanovalcev, ki zgradbe ne morejo zapustiti po svoji volji (ker jim je to onemogočeno), ravna skladno z določbami Zakona o duševnem zdravju.⁶

CENTER: ob začetku svojega delovanja je Center o prvih namestitvah na sedanji OPP (takrat varovani oddelek (VO)), obvestil sodišče, ki je izpeljalo postopek za sprejem v obravnavo v varovani oddelek in s sklepi dovolilo enoletno zadržanje teh stanovalcev na varovanem oddelku. Je pa sodišče stroške postopka (plačilo zastopnika nasprotnega udeleženca, stroške sodne izvedenke) naložilo v plačilo Centru, zaradi česar se je Center, ki se zoper sklepe o odmeri stroškov sicer ni pritožil, kasneje odločil, da VO spremeni v OPP in nato o nadaljnjih sprejemih nehal obveščati sodišče. Na naše vprašanje, kako se je ob tem spremenila obravnava oseb na tem oddelku oziroma njihovo varovanje, nam je bilo pojasnjeno, da sta način varovanja in obravnava ostali enaki.

Odziv DPM na odzivno poročilo Centra:

Varuh meni, da so Usmeritve v delu, ki se nanaša na oddelke s povečano pozornostjo, v nasprotju z ZDZdr. S tem pa je, po oceni DPM, v nasprotju z veljavno ureditvijo tudi ravnanje socialno varstvenih zavodov, ki v tem delu sledijo Usmeritvam.

Usmeritve namreč poleg natančnejše opredelitve VO, uvajajo povsem novo obliko varovanja demenčnih oseb, in sicer oddelek s povečano pozornostjo OPP. Pri stanovalcih na OPP naj bi šlo za

MDDSZEM: dom smo ponovno opozorili, da so že prejeli informacijo, da oddelkov s povečano pozornostjo več ni. Domovi so bili večkrat obveščeni, da pripravljamo spremembe in dopolnitve Smernice za delo z osebami z demenco, ki bodo dovoljevale le varovane oddelke po zakonu o duševnem zdravju ali pa sodobne koncepte dela s stanovalci, ki ne ovirajo svobode gibanja. V kolikor želijo imeti varovani oddelek smo jih pozvali, da nam posredujejo vlogo za verifikacijo varovanega oddelka v skladu

⁵ V večnamenskih prostorih pa je stanovalcem na razpolago sok in nesladkan čaj. Čaj smo poskusili in se z njim oparili, ker je bil absolutno prevroč.

⁶ Ob začetku svojega delovanja je Center o prvih namestitvah na sedanji OPP (takrat varovani oddelek (VO)), obvestil sodišče, ki je izpeljalo postopek za sprejem v obravnavo v varovani oddelek in s sklepi dovolilo enoletno zadržanje teh stanovalcev na varovanem oddelku. Je pa sodišče stroške postopka (plačilo zastopnika nasprotnega udeleženca, stroške sodne izvedenke) naložilo v plačilo Centru, zaradi česar se je Center, ki se zoper sklepe o odmeri stroškov sicer ni pritožil, kasneje odločil, da VO spremeni v OPP in nato o nadaljnjih sprejemih nehal obveščati sodišče. Na naše vprašanje, kako se je ob tem spremenila obravnava oseb na tem oddelku oziroma njihovo varovanje, nam je bilo pojasnjeno, da sta način varovanja in obravnava ostali enaki.

segregativni oziroma segregirani koncept obravnave stanovalcev z demenco brez fizičnih omejitev svobode gibanja. Gre torej za namestitvev stanovalcev z demenco v poseben oddelek, ločen od ostalih stanovalcev, ki pa se od VO loči po načinu varovanja. OPP tako glede na usmeritve nima fizičnega varovanja oziroma je le to bistveno oddaljeno od bivalne enote (npr. zunanja ograja okoli doma). Varovanje v tem primeru izvaja osebje z odnosom, ki temelji na zaupanju, z usmerjanjem, vodenjem in drugimi tehnikami strokovnega dela z demenco. Čeprav naj bi bile kadrovske, tehnične in prostorske zahteve za obe vrste oddelkov enake, pa naj bi za OPP ne bila potrebna verifikacija oddelka, ravno tako pa naj bi tudi postopek sprejema stanovalca na takšen oddelek ne potekal po določenih ZDZdr.

ZDZdr v 17. točki drugega člena opredeljuje varovani oddelek. Gre za oddelek v socialno varstvenem zavodu, kjer so osebe zaradi svojih potreb nepretrgoma deležne posebne zaščite in varstva ter zavoda ne morejo zapustiti po lastni volji. Opredelitev zakona je jasna: na varovanem oddelku so osebe zaradi svojih potreb nepretrgoma deležne posebne zaščite in varstva, zavoda pa ne morejo zapustiti po lastni volji. Zakon torej ne loči med fizičnim in drugimi oblikami varovanja (pa čeprav gre zgolj za varovanje s stanovalcem "prijaznim" osebjem), ravno tako ne opredeljuje omejitve na oddelek (temveč na zavod kot tak) in kot bistvo za opredelitev varovanega oddelka označuje omejitve svobode gibanja (ne glede na različne možnosti za to). Varuh meni, da ime, ki ga zavod izbere za varovani oddelek, ni pomembno. Torej ne glede na to, ali ga označuje kot varovani oddelek, oddelek za osebe z demenco ali pa oddelek s povečano pozornostjo, mora zavod pred namestitvijo osebe na oddelek, ki po svoji vsebini izpolnjuje kriterije iz 17. točke 2. člena ZDZdr, bodisi pridobiti (pisno) privolitev stanovalca ali pa o potrebi po sprejemu obvestiti sodišče, skladno s 75. členom ZDZdr. Na to pomanjkljivost

s Pravilnikom o kadrovskih, tehničnih in prostorskih pogojih za izvajanje nalog na področju duševnega zdravja za izvajalce institucionalnega varstva ter centre za socialno delo ter postopke njihove verifikacije. V nasprotnem primeru morajo zagotoviti koncept dela brez oviranja svobode gibanja.

Usmeritev je Varuh opozoril tudi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ki je sporočilo, da bo Usmeritve spremenilo tako, da v njih ne bo več oddelkov s povečano pozornostjo.

DPM: predlagamo, da Center v skladu s 57. členom Zakona o pacientovih pravicah za zdravstveno osebje znotraj Centra, določi osebo, za sprejemanje in obravnavo zahteve (pritožbe) za prvo obravnavo kršitve pacientovih pravic.⁷

CENTER: Center je v odzivnem poročilu pojasnil, da so določili osebo, ki bo sprejemala in obravnavala zahteve za prvo obravnavo kršitev pacientovih pravic znotraj centra. Nalogo je prevzela dipl. med. Sestra. Informacija je objavljena na vseh informacijskih tablah v Centru.

DPM: predlagamo, da Center vztraja pri opozorilih, da kajenje na oddelku ni dovoljeno.⁸

---

⁷ Če stanovalec z odgovorom Centra ni zadovoljen lahko poda ugovor na Socialno zbornico, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ali druge institucije odvisno od tega, kakšna je vsebina njegove pritožbe.

⁸ Kadijnice na oddelku ni. Ko smo si ogledovali OPP, je eden izmed stanovalcev prižgal cigareto v sobi, čeprav je v sobah kajenje prepovedano, nato pa se je s prižgano cigareto sprehodil do izhoda. Na oddelku je ostal vonj po cigaretah.

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC RS

DUNajsKA 56, 1109 LJUBLJANA TELEFON: +386 1 47 500 50 FAKS: + 386 1 47 500 40
BREZPLAČNI TELEFONSKI KLIC IN INFORMACIJE: 080 15 30 E-MAIL: INFO@VARUH-RS.SI
WWW.VARUH-RS.SI